

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P1574

[Total No. of Pages : 4

[4951]-101

B.Ed. (General)

**B.Ed. 101 : Education for development in the 21st Century
(2014 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*
- 3) Eassy type questions carry Twelve marks and the answers of the same are expected to be written in 300 to 350 words.*
- 4) Short answer type questions carry five marks and answers to the same are expected to be written in 140 to 160 words.*
- 5) Students should specifically follow the limitation of words.*
- 6) In any condition, student will not get supplements.*

Q1) What do you mean by Education? State any four definitions of education and explain functions of education for individual development. **[12]**

OR

Which are the aims of education in vedic period? As a teacher how will you inculcate these aims among your students?

Q2) Explain concept of liberal and vocational education. Explain with examples how liberal education helps to vocational education. **[12]**

OR

Explain educational importance of following aspects of education.

- a) Education for democratic citizenship.
- b) Education for national integration.
- c) Education for human rights.

P.T.O.

Q3) Explain educational philosophy of John Dewey with the help of following points. [12]

- a) Aims of education
- b) Curriculum and teaching methodology
- c) Role of teacher

OR

Explain educational contribution of Mahatma Phule and Savitribai Phule with the help of following points.

- a) Woman education
- b) Education for deprived people

What is the outcome of this contribution in present scenario?

Q4) Explain the concept of Privatization, Liberalization and Globalization and state the role of teacher in the 21st century. [12]

OR

What is family? What are the characteristics of modern family? Write the duties of parents in the development of children.

Q5) What is development? Explain the relationship between education and development. Write role of education in national development. [12]

OR

How the impact of mass communication media on society is increasing? How will you make use of Literature, Television and Computer for the educational development of students?

Q6) Write the answers of the following in short (Any Four) : [20]

- a) Recommendations regarding secondary education in the National Curriculum Framework.
- b) Importance of education for peace.
- c) Educational importance of thoughts of Dr. Babasaheb Ambedkar.
- d) Any five ways for access to education.
- e) Contribution of N.G.O. in education for deprived people.
- f) Write any five activities for sustainable development.

Total No. of Questions : 6]

P1574

[4951]-101

B.Ed. (General)

B.Ed. 101 : 21व्या शतकातील विकासासाठी शिक्षण

(2014 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजव्या बाजूचे अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) निबंधवजा प्रश्न 12 गुणांचा असून उत्तर 300 ते 350 शब्दांत अपेक्षित आहे.
 - 4) लघुत्तरी 5 गुणांच्या प्रश्नांचे उत्तर 140 ते 160 शब्दांत अपेक्षित आहे.
 - 5) विद्यार्थ्यांनी उत्तरासाठी दिलेली शब्द मर्यादा कटाक्षाने पाळावी
 - 6) कोणत्याही परिस्थितीत विद्यार्थ्यांना पूरवणी मिळणार नाही.
-

प्रश्न 1) शिक्षण म्हणजे काय ? शिक्षणाच्या कोणत्याही चार व्याख्या सांगून शिक्षणाची व्यक्तिविकासाची कार्ये स्पष्ट करा. [12]

किंवा

वैदिक कालखंडातील शिक्षणाची ध्येये कोणती ? शिक्षक म्हणून तुम्ही तुमच्या विद्यार्थ्यांमध्ये ही ध्येये कशी रुजवाल.

प्रश्न 2) उदार व व्यावसायिक शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा. व्यावसायिक शिक्षणाला उदार शिक्षण कसे मदत करते सोदाहरण स्पष्ट करा. [12]

किंवा

शिक्षणाच्या खालील अंगांचे शैक्षणिक महत्त्व स्पष्ट करा.

- अ) लोकशाही नागरिकत्वासाठी शिक्षण
- ब) राष्ट्रीय एकात्मतेसाठी शिक्षण
- क) मानवी हक्कांसाठी शिक्षण

प्रश्न 3) जॉन ड्युई यांचे शिक्षण विषयक तत्वज्ञान खालील मूद्दयांच्या आधारे स्पष्ट करा. [12]

- अ) शिक्षणाची ध्येये
- ब) अभ्यासक्रम व अध्यापन पद्धती
- क) शिक्षकाची भूमिका

किंवा

महात्मा फुले व सावित्रीबाई फुले यांचे शिक्षण विषयक कार्य पुढील मुद्दयांच्या आधारे स्पष्ट करा.

- अ) स्त्री शिक्षण
- ब) वंचितांचे शिक्षण

या कार्यांचे आजच्या काळातील फलश्रुती लिहा.

प्रश्न 4) खाजगीकरण, उदारीकरण व जागतिकीकरण या संकल्पना स्पष्ट करून एक विसाव्या शतकातील शिक्षकाची भूमिका लिहा. [12]

किंवा

कुटुंब म्हणजे काय ? आधुनिक कुटुंबाची वैशिष्ट्ये कोणती ? मुलांच्या विकासातील पालकांची कर्तव्ये लिहा.

प्रश्न 5) विकास म्हणजे काय ? शिक्षण आणि विकास यामधील संबंध स्पष्ट करा. राष्ट्रीय विकासामध्ये शिक्षणाची भूमिका लिहा. [12]

किंवा

समूह संपर्क साधनांचा समाजावर कसा प्रभाव वाढत आहे ? साहित्य, दूरदर्शन व संगणक या साधनांचा विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक विकासासाठी तुम्ही कसा उपयोग करून घ्याल.

प्रश्न 6) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) राष्ट्रीय अभ्यासक्रम आराखड्यातील माध्यमिक शिक्षणविषयक शिफारशी
- ब) शांततेसाठी शिक्षणाचे महत्व
- क) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या विचारांचे शैक्षणिक महत्व
- ड) शिक्षण मिळविण्याचे कोणतेही पाच मार्ग
- इ) वंचितांच्या शिक्षणासाठी अशासकीय संस्थांचे योगदान
- फ) शाश्वत विकासासाठी कोणतेही पाच उपक्रम लिहा.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P1575

[Total No. of Pages : 4

[4951]-102

B.Ed. (General)

EDUCATION

Psychology of the Learner and Learning

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Essay type questions carry 12 marks and answers of the same are expected in 300 to 350 words.*
- 4) *Short answer questions which carry 5 marks are to be written in 140 to 160 words.*
- 5) *Student will not be provided any supplement answer sheet.*

Q1) What is growth and development? Write the differences between growth and development. Give suitable examples to explain the relation between the development and learning in students. **[12]**

OR

What is heredity? Explain the importance of social heredity in the development of the learners. Write the effect of environment in the teaching learning process by giving suitable examples.

Q2) Write the meaning and concept of 'Multiculturalism'. What differences arise in students due to multiculturalism. Explain the role of a teacher in a multicultural classroom. **[12]**

OR

Explain the concept and importance of inclusive education. How will you identify hearing unpaired children in the classroom? As a teacher how will you assist such children in the learning process.

P.T.O.

Q3) Explain Thorndike's learning theory by 'Trial & Error'. Write Thorndike's laws of learning. How will you apply these laws in your classroom teaching? [12]

OR

What is learning? Explain the concept and types of transfer of learning. Write the educational implication for transfer of learning.

Q4) What is meant by memory? Give the various factors that effect memorising and explain any three. Explain as a teacher, how will you improve the memory of students using different techniques. [12]

OR

What is meant by concept formation. Explain the types and steps of concept formation with examples. As a teacher what measures will you take to build proper concepts in the classroom.

Q5) What is group dynamics. As a teacher what measures would you suggest to make classroom interaction effective. [12]

OR

What is defence mechanism? Explain various defence mechanisms. How are defence mechanism useful in the adjustment process? Explain.

Q6) Answer the following (Any Four) : [20]

- a) What are the characteristics of emotional development in adolescent stage?
- b) What are the various types of learning styles.
- c) What are the principles of Brain-based learning.
- d) Explain Paivio's Dual coding Theory.
- e) Give the steps in problem solving.
- f) Explain the role of the teacher in the prevention of child abuse.

Total No. of Questions : 6]

P1575

[4951]-102

B.Ed. (General)

EDUCATION

Psychology of the Learner and Learning

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.
 - 3) 12 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 300 ते 350 शब्द आहे.
 - 4) 5 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 140 ते 160 शब्द आहे.
 - 5) कोणत्याही परिस्थितीत पुरवणी दिली जाणार नाही.

प्रश्न 1) वाढ आणि विकास म्हणजे काय ते सांगून त्यातील फरक लिहा. विद्यार्थ्यांचे अध्ययन व विकास यातील संबंध योग्य उदाहरणांच्या आधारे स्पष्ट करा. [12]

किंवा

अनुवंश म्हणजे काय ? सामाजिक अनुवंशाचे अध्ययनकर्त्यांच्या विकासातील महत्त्व स्पष्ट करा. अध्ययन अध्यापन प्रक्रियेवर परिस्थितीचा होणारा परिणाम सोदाहरण लिहा.

प्रश्न 2) 'बहुविध संस्कृती' अर्थ व संकल्पना लिहा. बहुविध संस्कृतीमुळे विद्यार्थ्यांमध्ये निर्माण होणारे भेद विशद करा. बहुविध संस्कृती वर्गातील शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा. [12]

किंवा

सामवेशक शिक्षणाची संकल्पना व महत्त्व स्पष्ट करा. वर्गातील कर्णबधीर विद्यार्थ्यांना कसे ओळखाल ? शिक्षक म्हणून या विद्यार्थ्यांना अध्ययन प्रक्रियेत कशी मदत कराल ?

प्रश्न 3) थॉर्नडाईकची अध्ययन विषयक प्रयत्न प्रमाद उपपत्ती विशद करून थॉर्नडाईकचे अध्ययन विषयक नियम लिहा या नियमांचा वर्गअध्यापना कसा उपयोग कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा. [12]

किंवा

अध्ययन म्हणजे काय ? अध्ययनसंक्रमणाची संकल्पना व प्रकार स्पष्ट करा. अध्ययन संक्रमणाचे शैक्षणिक महत्त्व लिहा.

प्रश्न 4) स्मरण म्हणजे काय ? स्मरण प्रक्रियेवर परिणाम करणारे कोणतेही तीन घटक स्पष्ट करून विद्यार्थ्यांचे स्मरण सुधारण्यासाठी शिक्षक म्हणून विविध तंत्राचा उपयोग कसा कराल ते सोदाहरण लिहा. [12]

किंवा

संबोध निर्मिती म्हणजे काय ? संबोध निर्मितीचे प्रकार व पायऱ्या सोदाहरण स्पष्ट करा. शिक्षक म्हणून विद्यार्थ्यांमध्ये योग्य संकल्पना निर्मितीसाठी कोणत्या उपाययोजना राबवाल ?

प्रश्न 5) समूह गतिशीलता म्हणजे काय ? वर्गसमूहात होणाऱ्या आंतरक्रिया अधिक परिणामकारक होण्यासाठी शिक्षक म्हणून तुम्ही कोणते प्रयत्न कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा. [12]

किंवा

संरक्षण यंत्रणा म्हणजे काय ? विविध संरक्षण यंत्रणा स्पष्ट करा. समायोजन प्रक्रियेत व्यक्तिला संरक्षण यंत्रणा कितपत उपयोगी पडतात ते स्पष्ट करा.

प्रश्न 6) पुढील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) [20]

- अ) कुमारावस्थेतील भावनिक विकासाची वैशिष्ट्ये लिहा.
- ब) अध्ययनशैलीचे प्रकार सोदाहरण लिहा.
- क) मेंदूआधारित अध्ययनाची तत्त्वे लिहा.
- ड) पॉव्हिओ (Paivio) यांची Dual coding उपपत्ती स्पष्ट करा.
- इ) समस्या विमोचनाचे टप्पे सोदाहरण लिहा.
- फ) बालकाचे शोषण रोखण्यासाठी शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P1576

[Total No. of Pages : 4

[4951] - 103

B.Ed. (General)

**QUALITY AND MANAGEMENT OF SCHOOL
EDUCATION : ISSUES AND CONCERNS**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions to the candidates:-

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks of the question.*
- 3) *Essays type questions carry twelve marks and the answers of the same are expected to be written in 300 to 350 words.*
- 4) *Short answers type questions carry five marks and answers to the same are expected to be written in 140 to 160 words.*
- 5) *In any condition, student will not get supplement.*

Q1) Explain concept of Total Quality Management in Education. Write its characteristics with examples. **[12]**

OR

What is meant by Management? Explain characteristics of Taylor's and Fayol's Theories of Management with examples.

Q2) Explain the concept of Leadership. Explain the styles of Leadership with their merits and demerits. **[12]**

OR

What is Pre-service and In Service Training? Write the difference and limitations between pre-service and in Service Training with examples.

Q3) Explain with proper examples the importance of physical resources of the school with reference to **[12]**

- a) Library
- b) Laboratory
- c) School building
- d) School Surrounding
- e) Play ground

P.T.O.

OR

Explain the need of Human, Academic and physical Infrastructure facilities in school management.

Q4) What are the causes of stagnation and wastage problems at the stage of secondary Education? Suggest remedies to overcome them. [12]

OR

Action Research is really meant for quality enhancement of education. Explain the above statement with any one educational problem.

Q5) Write the Educational Administrative frame work of Maharashtra state. What are the functions of District Educational Officer (Z.P.) ? [12]

OR

Explain functions of National council of Educational Research and Training and Maharashtra state Secondary and Higher Secondary Education Board. (S.S.C. and H.S.C. Board).

Q6) Answer the following (Any four) : [20]

- a) Explain with proper examples SWOT Analysis.
- b) Which are the factors of Time Management?
- c) As a teacher which remedial measures will you use to maintain school discipline?
- d) Suggest remedies on the problem of crowded classes.
- e) Explain the functions of Maharashtra state Bureau of Text Book production and curriculum Research.
- f) Why the expectations of teachers are not fulfilled by the Teachers professional organisations? Explain.

Total No. of Questions : 6]

P1576

[4951] - 103

B.Ed. (General)

QUALITY AND MANAGEMENT OF SCHOOL

EDUCATION : ISSUES AND CONCERNS

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजव्या बाजूचे अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) निबंधवजा प्रश्न 12 गुणांचा असून उत्तर 300 ते 350 शब्दांत अपेक्षित आहे.
4) लघुत्तरी 5 गुणांच्या प्रश्नांचे उत्तर 140 ते 160 शब्दांत अपेक्षित आहे.
5) पुरवणी दिली जाणार नाही.

प्रश्न 1) शिक्षणातील एकूण गुणवत्ता व्यवस्थापन ही संकल्पना स्पष्ट करून त्यांची वैशिष्ट्ये सोदाहरण लिहा. [12]

किंवा

व्यवस्थापन म्हणजे काय? व्यवस्थापन विषयक टेलर व फेयॉल यांच्या उपपत्तीची वैशिष्ट्ये सोदाहरण लिहा.

प्रश्न 2) नेतृत्वाची संकल्पना सांगून नेतृत्व शैलीचे मुख्य प्रकार गुणदोषसहित स्पष्ट करा. [12]

किंवा

सेवापूर्व प्रशिक्षण व सेवांतर्गत प्रशिक्षण म्हणजे काय? सेवापूर्व प्रशिक्षण व सेवांतर्गत प्रशिक्षण यातील फरक व मर्यादा सोदाहरण लिहा.

प्रश्न 3) खालील मुद्द्यांच्या संदर्भात शाळेचे भौतिक घटक सोदाहरण स्पष्ट करा. [12]

- अ) ग्रंथालय
- ब) प्रयोगशाळा
- क) शालेय इमारत
- ड) शालेय परिसर
- ई) खेळाचे मैदान

किंवा

शालेय व्यवस्थापन करतांना मानवी, शैक्षणिक व भौतिक सुविधांच्या गरजा स्पष्ट करा.

- प्रश्न 4) माध्यमिक शिक्षणातील स्थगन व गळतीच्या समस्येची कारणे कोणती? त्या समस्या दूर करण्यासाठी उपाय सूचवा. [12]

किंवा

कृती संशोधनाचा उपयोग खऱ्या अर्थाने शिक्षणाची गुणवत्ता सुधारण्यासाठी होतो हे विधान एका शैक्षणिक समस्येच्या साहाय्याने स्पष्ट करा.

- प्रश्न 5) महाराष्ट्र राज्यातील शैक्षणिक प्रशासनाचा आराखडा लिहा. जिल्हा परिषद शिक्षणाधिकाऱ्याची कामे कोणती? [12]

किंवा

राष्ट्रीय शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद आणि महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ यांचे कार्ये स्पष्ट करा.

- प्रश्न 6) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) स्वाट (SWOT) विश्लेषण सोदाहरण स्पष्ट करा.
- ब) वेळेच्या व्यवस्थापनाचे घटक
- क) शिस्त राखण्यासाठी शिक्षक म्हणून तुम्ही कोणते उपचारात्मक उपाय योजाल ?
- ड) जास्त विद्यार्थी असलेल्या वर्गाच्या समस्येवर उपाय सूचवा.
- इ) महाराष्ट्र राज्य पाठ्यपुस्तक निर्मिती मंडळ व अभ्यासक्रम संशोधन मंडळाची कार्ये स्पष्ट करा.
- फ) शिक्षकांच्या व्यावसायिक संघटनाकडून शिक्षकांच्या अपेक्षा पूर्ण न होण्याची कारणमीमांसा लिहा.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P1577

[Total No. of Pages : 4

[4951] - 104

B.Ed. (General)

**B.Ed. : 104 - ADVANCED PEDAGOGY & TEACHING
(2014 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions to the candidates:-

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Essay type questions carry 12 marks and the answers of the same are expected in 300 to 350 words each.*
- 4) *Short answers type questions which carry 5 marks are to be written in 140 to 160 words each.*
- 5) *Supplement should not be provided.*

Q1) Illustrate teacher's role in teaching phases of Philip Jackson Model. [12]

OR

What is Advanced Pedagogy? How will you use principles of advanced pedagogy in your day to day teaching? [12]

Q2) Considering 'student voice' how will you make teaching - learning process effective? [12]

OR

Explain the following concepts. How will you use internet for these concepts?

- a) Field Based Learning
- b) Active Learning
- c) Situation Based Learning [12]

Q3) What is teaching? Illustrate correlation between diagnostic testing and remedial teaching. [12]

OR

State importance of unit plan. Explain the aspects of annual plan and unit plan. [12]

P.T.O.

Q4) Elaborate parameters of effective teaching. **[12]**

OR

Explain the concept and significance of team teaching which factors will you consider while planning the team teaching lesson? **[12]**

Q5) What is distance learning? How distance learning is important in present education system explain with example. **[12]**

OR

Explain the concept of 'Flipped Classroom'. How will you implement Flipped classroom in your teaching? **[12]**

Q6) Answer the following in short (Any Four) : **[20]**

- a) Explain the significance of advanced pedagogy.
- b) Explain the concept of 'Critical Pedagogy' with example.
- c) How will you use Reflective Teaching in your subject?
- d) What are the functions of teaching?
- e) Write the syntax of Inquiry Training Model.
- f) Explain the concept and characteristics of Blended Learning.

Total No. of Questions : 6]

P1577

[4951] - 104

B.Ed. (General)

B.Ed. : 104 - ADVANCED PEDAGOGY & TEACHING

(2014 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजव्या बाजूचे अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) निबंधवजा प्रश्न 12 गुणांचा असून उत्तर 300 - 350 शब्दांत अपेक्षित आहे.
4) लघुत्तरी प्रश्न 5 गुणांचा असून उत्तर 140 - 160 शब्दांत अपेक्षित आहे.
5) पुरवणी दिली जाणार नाही.

प्रश्न 1) फिलिप जॅक्सन मॉडेलच्या अध्यापनाच्या अवस्थांमध्ये शिक्षकांची भूमिका सोदाहरण स्पष्ट करा. [12]

किंवा

प्रगत अध्यापनशास्त्र म्हणजे काय? तुम्ही तुमच्या दैनंदिन अध्यापनात प्रगत अध्यापनशास्त्रांच्या तत्वांचा वापर कसा कराल? [12]

प्रश्न 2) 'विद्यार्थ्यांचे मत' लक्षात घेऊन अध्ययन - अध्यापन प्रक्रिया परिणामकारक कशी कराल? [12]

किंवा

खालील संकल्पना स्पष्ट करून या संकल्पनासाठी इंटरनेटचा वापर कसा कराल?

अ) क्षेत्र आधारित अध्ययन

ब) क्रियाशील अध्ययन

क) परिस्थिती आधारित अध्ययन [12]

प्रश्न 3) अध्यापन म्हणजे काय? निदानात्मक तपासणी व उपचारात्मक अध्यापन यातील परस्परसंबंध सोदाहरण स्पष्ट करा. [12]

किंवा

घटक नियोजनाचे महत्त्व स्पष्ट करा. वार्षिक नियोजन व घटक नियोजनाची अंगे स्पष्ट करा. [12]

प्रश्न 4) परिणामकारक अध्यापनाचे घटक (Parameters) स्पष्ट करा. [12]

किंवा

सांघिक अध्यापनाची संकल्पना व महत्त्व स्पष्ट करा. सांघिक अध्यापन पाठाचे नियोजन करताना कोणते घटक विचारात घ्याल? [12]

प्रश्न 5) दूरस्थ अध्ययन म्हणजे काय? आजच्या शिक्षण पध्दतीत दूरस्थ अध्ययनाचे महत्त्व विषद करा. [12]

किंवा

'फ्लिप क्लासरूम' ही संकल्पना स्पष्ट करा. तुम्ही तुमच्या अध्यापनात फ्लिप क्लासरूमची अंमलबजावणी कशी कराल? [12]

प्रश्न 6) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) [20]

अ) प्रगत अध्यापनशास्त्राचे महत्त्व स्पष्ट करा.

ब) 'चिकित्सक अध्यापनशास्त्र' ही संकल्पना उदाहरणासह स्पष्ट करा.

क) तुम्ही तुमच्या विषयात विमर्शी अध्यापनाचा (Reflective Teaching) वापर कसा कराल?

ड) अध्यापनाची कार्ये कोणती?

इ) पृच्छा प्रशिक्षण प्रतिमानाचा पदबंध लिहा?

फ) ब्लेंडेड लर्निंगची संकल्पना व वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P1578

[Total No. of Pages : 4

[4951]-105

B.Ed. (General) (Compulsory)

**105 : ADVANCED EVALUATION PROCEDURES IN LEARNING
(2014 Pattern) (Credit System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions to the candidates:-

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right hand of the questions indicate full marks.*
- 3) *Students should follow the given word limits.*
Long answer - (12 marks) - 300 - 350 words.
Short answer - (6 marks) - 150 - 170 words.
Short answer - (5 marks) - 140 - 160 words.
- 4) *In any situation students will not get supplement.*
- 5) *Use of single memory calculator is allowed.*

Q1) Give the classification of educational objectives of revised Dr. Bloom's taxonomy and explain with examples the educational objectives of cognitive domain. **[12]**

OR

Explain the importance of taxonomy of educational objectives by Dr. Bloom and explain with examples the educational objectives of psychomotor domain.

Q2) Give meaning, merits and limitations of objective test. Frame any four different types of objective type question. **[12]**

OR

List the characteristics of good evaluation tool along with their meaning. How will you increase the reliability of the test?

- Q3)** a) Illustrate meaning and characteristics of Criterion - referenced test. **[6]**
b) Elaborate with example formative and summative evaluation. **[6]**

OR

- a) Illustrate the concept and characteristics of continuous comprehensive evaluation. **[6]**
b) Explain the concept and characteristics of choice based credit system. **[6]**

P.T.O.

Q4) Give the meaning and importance of the blue print. Construct the 3 dimensional blue print from your subject education for a unit. **[12]**

OR

Enumerate the importance of feedback in learning and explain the criteria for constructive feedback.

Q5) a) Find the mean of the following frequency distribution using Assume mean method. **[8]**

Class Intervals	35-39	30-34	25-29	20-24	15-19	10-14	5-9
Frequency	1	5	12	15	10	4	3

b) Write the properties of Normal probability curve. **[4]**

OR

a) Find the quartile deviation of the following frequency distribution. **[8]**

Class Intervals	90-99	80-89	70-79	60-69	50-59	40-49	30-39	20-29	10-19
Frequency	3	4	5	9	14	11	8	4	2

b) Explain the types of skewness with figure. **[4]**

Q6) Answer any four of the following : **[20]**

- a) Explain the meaning of peer assessment with an example.
- b) Illustrate the types of correlation.
- c) Compare percentile and percentile rank.
- d) Write the principles of evaluation.
- e) Give the meaning and need of 'Rubric' in evaluation.
- f) State the characteristics of 'Norm-referenced test.'

Total No. of Questions : 6]

P1578

[4951]-105

B.Ed. (General) (Compulsory)

105 : अध्ययनातील प्रगत मूल्यमापन प्रक्रिया

(2014 Pattern) (Credit System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) प्रश्नांच्या उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) उत्तरासाठीच्या खालील शब्दमर्यादा पाळाव्यात.
दीर्घोत्तरी (12 गुण) - 300 ते 350 शब्द
लघुत्तरी (6 गुण) - 150 ते 170 शब्द
लघुत्तरी (5 गुण) - 140 ते 160 शब्द
4) आकडेमोडीसाठी एकच स्मृती असलेले गणकयंत्र वापरण्यास परवानगी आहे.
5) कोणत्याही परिस्थितीत विद्यार्थ्यांना पुरवणी देण्यात येणार नाही.
6) मराठी रूपांतराबाबत शंका असल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्न विश्वसनीय मानावेत.

प्रश्न 1) डॉ. ब्लूम यांच्या सुधारित श्रेणीनुसार शैक्षणिक उद्दिष्टांचे वर्गीकरण करा. त्यातील बोधात्मक क्षेत्रातील उद्दिष्टांचे सोदाहरण स्पष्टीकरण करा. [12]

किंवा

डॉ. ब्लूम यांच्या श्रेणीबद्ध वर्गीकरणाचे महत्त्व स्पष्ट करा. त्यातील क्रियात्मक क्षेत्रातील उद्दिष्टांचे सोदाहरण स्पष्टीकरण करा.

प्रश्न 2) वस्तूनिष्ठ चाचणीचा अर्थ, फायदे व मर्यादा लिहा. वस्तूनिष्ठ प्रकारच्या प्रश्नांचे कोणतेही विविध चार प्रकार तयार करा. [12]

किंवा

चांगल्या मूल्यमापन साधनाची वैशिष्ट्ये अर्थासहित लिहा. कसोटीची विश्वसनीयता तुम्ही कशी वाढवाल ?

प्रश्न 3) अ) निकष संदर्भीय चाचणीचा अर्थ व वैशिष्ट्ये सोदाहरण स्पष्ट करा. [6]

ब) सकारिक (Summative) व अकारिक (Formative) मूल्यमापन सोदाहरण स्पष्ट करा. [6]

किंवा

अ) सातत्यपूर्ण सर्वकष मूल्यमापनाची (CCE) संकल्पना व वैशिष्ट्ये सोदाहरण स्पष्ट करा. [6]

ब) निवड आधारित श्रेयांक पद्धतीची (CBCS) संकल्पना व वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. [6]

प्रश्न 4) संविधान तक्त्याचा अर्थ व महत्त्व लिहा. तुमच्या विषय शिक्षणातील एका घटकासाठी त्रिमिती संविधान तक्ता तयार करा. [12]

किंवा

अध्ययनातील प्रत्याभरणाचे महत्त्व लिहा. विधायक प्रत्याभरणाचे (constructive feedback) निकष स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) अ) खाली दिलेल्या विभाजन सारणीवरून गृहीत मध्यमान पद्धतीने मध्यमान काढा. [8]

वर्गांतरे	35-39	30-34	25-29	20-24	15-19	10-14	5-9
वारंवारिता	1	5	12	15	10	4	3

ब) प्रसामान्य संभव वक्राचे गुणधर्म लिहा. [4]

किंवा

अ) खाली दिलेल्या विभाजन सारणीवरून चतुर्थक विचलन काढा. [8]

वर्गांतरे	90-99	80-89	70-79	60-69	50-59	40-49	30-39	20-29	10-19
वारंवारिता	3	4	5	9	14	11	8	4	2

ब) प्रसामान्येतर विभाजनातील विषमतेचे प्रकार आकृतीसह स्पष्ट करा. [4]

प्रश्न 6) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [20]

अ) सहाध्यायी मूल्यनिर्धारणाचा (Peer Assessment) अर्थ उदाहरणासह स्पष्ट करा.

ब) सहसंबंधाचे प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा.

क) शततमक व शततमक क्रमातील फरक लिहा.

ड) मूल्यमापनाची तत्त्वे लिहा.

इ) मूल्यमापनातील प्रपत्रकाचा (Rubric) अर्थ व गरज लिहा.

फ) प्रमाणक संदर्भीय चाचणीची (Norm - referenced test) वैशिष्ट्ये लिहा.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P1579

[Total No. of Pages : 4

[4951] - 106

B.Ed. (General) (Theory)

**106 : INTEGRATION OF ICT IN TEACHING - LEARNING AND
INSTRUCTIONAL DESIGN
(2014 Pattern) (Credit System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions to the candidates:-

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Essay type questions carry twelve marks and the answers of same are expected to be written in 300 to 350 words.*
- 4) *Short answer type questions carry five marks and the same are expected to be written in 140 to 160 words.*
- 5) *In any condition, supplement will not be provided.*

Q1) What is Computer Virus? Write the types of computer Viruses. How will you protect your computer system from viruses. Explain with examples. [12]

OR

Which are the skills of Information & Communication Technology teacher? Consider the challenges and suggest the solutions for integration of information communication technology at school level.

Q2) Write Information & Communication Technology supported various teaching learning strategies? As a teacher how will you use co-operative learning and collaborative learning in your class. [12]

OR

What is project based learning? Write features of project based learning? Illustrate the use of Information & communication Technology to develop a project on any unit of your method with example.

Q3) What are the new trends in information and communication technology? Explain any one new trend with the help of following points. [12]

- a) concept
- b) elements
- c) advantages and
- d) limitations

P.T.O.

OR

What are the facilities in web 2.0 Technology? How will you use facilities of Whats app in Education?

- Q4)** What are the components of Instructional System Design? How will you use these components of Instructional System Design in teaching - learning process? [12]

OR

Explain the advantages of Instructional System Design. How will you use the steps of Instructional System Design for creation of a textbook?

- Q5)** What is programmed Instructional strategies? Prepare a teaching plan on any one unit of your subject by using Programmed Instructional strategies. [12]

OR

Explain synectic Model. Explain, how will you use the steps of synectic model to teach any one unit of your subject?

- Q6)** Write the following questions (any four) : [20]

- a) Write essential qualities for ICT. teacher in present situation.
- b) 'Mobile is an effective communication tool'. - Explain.
- c) How will you organise online conference in your school?
- d) Explain the role of EDUSAT in Education.
- e) Write the difference between Training and Instruction.
- f) State the importance of Individual testing in reference with process of validation of instructional material.

Total No. of Questions : 6]

P1579

[4951] - 106

B.Ed. (General) (Theory)

106 : INTEGRATION OF ICT IN TEACHING - LEARNING AND
INSTRUCTIONAL DESIGN

(2014 Pattern) (Credit System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजव्या बाजूचे अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) निबंधवजा प्रश्न 12 गुणांचा असून प्रत्येकी 300 ते 350 शब्दांत उत्तर अपेक्षित आहे.
4) लघुत्तरी प्रश्न 5 गुणांचा असून प्रत्येकी उत्तर 140 ते 160 शब्दांत अपेक्षित आहे.
5) कुठल्याही परिस्थितीत पुरवणी मिळणार नाही.

प्रश्न 1) संगणक व्हायरस म्हणजे काय ? संगणक व्हायरसचे प्रकार कोणते ? तुमच्या संगणक प्रणालीस सुरक्षित ठेवण्यासाठी संगणक व्हायरसचे व्यवस्थापन कसे कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा. [12]

किंवा

माहिती आणि संप्रेषण तंत्रज्ञानाधिष्ठीत शिक्षकाची आवश्यक कौशल्ये कोणती ? शालेय स्तरावर माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञानाच्या एकात्मिकरणाच्या आव्हानांचा विचार करून उपाय सूचवा.

प्रश्न 2) माहिती आणि संप्रेषण तंत्रज्ञान आधारित विविध अध्ययन अध्यापन कार्यनिती लिहा. शिक्षक म्हणून सहकार्यशील अध्ययन व सहयोगी अध्ययनाचा उपयोग तुम्ही वर्गात कशा प्रकारे कराल ? [12]

किंवा

प्रकल्प आधारित अध्ययन म्हणजे काय ? प्रकल्प आधारित - अध्ययनाची वैशिष्ट्ये लिहा. तुमच्या अध्यापन पध्दतीतील कोणत्याही एका घटकावर आधारित प्रकल्प तयार करण्यासाठी माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञानाचा उपयोग कसा कराल. ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) माहिती आणि संप्रेषण तंत्रज्ञानातील नवप्रवाह कोणते ? कोणत्याही एका नवप्रवाहाचे खालील मुद्द्याच्या आधारे स्पष्टीकरण करा. [12]

- अ) संकल्पना
ब) घटक
क) फायदे
ड) मर्यादा

किंवा

वेब 2.0 तंत्रज्ञानातील सुविधा कोणत्या? व्हाट्स अॅप मधील सुविधांचा उपयोग शिक्षणाकरिता कसा कराल?

प्रश्न 4) अनुदेशन प्रणाली अभिकल्पाचे घटक कोणते? अध्ययन – अध्यापन प्रक्रियेमध्ये अनुदेशन प्रणाली अभिकल्पाच्या घटकांचा उपयोग कसा कराल? [12]

किंवा

अनुदेशन प्रणाली अभिकल्पाचे फायदे स्पष्ट करा. पाठ्यपुस्तक निर्मितीसाठी तुम्ही अनुदेशन अभिकल्पाच्या पायऱ्यांचा उपयोग कसा कराल?

प्रश्न 5) क्रमन्वित अनुदेशन कार्यनिती म्हणजे काय? तुमच्या विषयातील कोणत्याही एका घटकासाठी क्रमन्वित अनुदेशन कार्यनितीचा वापर करून अध्यापन आराखडा तयार करा. [12]

किंवा

सृजनात्मक विकास प्रतिमान स्पष्ट करा. सृजनात्मक विकास प्रतिमानांच्या पायऱ्यांचा उपयोग करून तुमच्या विषयातील कोणत्याही एका घटकाचे अध्यापन कसे कराल, ते स्पष्ट करा.

प्रश्न 6) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) [20]

अ) सद्यस्थितीत आय सी टी शिक्षकाच्या अंगी कोणकोणते गुण आवश्यक आहेत ते लिहा.

ब) 'मोबाईल हे प्रभावी संप्रेषण साधन आहे' हे स्पष्ट करा.

क) तुम्ही तुमच्या शाळेत ऑनलाईन कॉन्फरन्स कशाप्रकारे आयोजित कराल?

ड) शिक्षणामध्ये एज्यूसॅटची भूमिका स्पष्ट करा.

इ) प्रशिक्षण आणि अनुदेशन यातील फरक लिहा.

फ) अनुदेशन साहित्याच्या यथार्थता प्रक्रिये संदर्भात वैयक्तिक चाचणीचे महत्त्व सांगा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1618

[Total No. of Pages : 21

[4951]-108

B.Ed. (General)

SUBJECT EDUCATION (A & B)

Pedagogy and Learning Resources

(Marathi, English, Hindi, Sanskrit, Urdu, Mathematics, Science,
History, Geography, Economics, Commerce, Information
Technology)

(2014 Pattern) (Credit System)

Time :3 Hours]

[Max. Marks :80

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Answers of the two subjects should be written in separate answer books.
- 3) Figures to the right of the questions indicate marks.
- 4) Write answers of question nos. 1 and 2 in about 350 words each.
- 5) Write answer of question no. 3 in about 150 words.
- 6) Students should strictly follow word limit while writing answers.
- 7) No supplements will be provided to the students.

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
- 2) दोन विषयांची उत्तरे स्वतंत्र उत्तर पत्रिकेत लिहावीत.
- 3) प्रश्नांच्या उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 4) प्रश्न क्रमांक 1 व 2 ची उत्तरे प्रत्येकी 350 शब्दांपर्यंत लिहावीत.
- 5) प्रश्न क्रमांक 3 चे उत्तर 150 शब्दांपर्यंत लिहावे.
- 6) विद्यार्थ्यांनी उत्तरासाठी दिलेली शब्द-मर्यादा कटाक्षाने पाळावी.
- 7) कोणत्याही परीस्थितीत विद्यार्थ्यांना पुरवणी मिळणार नाही.

P.T.O.

मराठी शिक्षण

[एकूण गुण : 40]

प्रश्न 1) मातृभाषेचे महत्व स्पष्ट करून मातृभाषेच्या सद्यस्थितीचा विचार करता तिचे स्थान उंचावण्यासाठी भाषाशिक्षक म्हणून तुम्ही कोणते प्रयत्न कराल? [12]

किंवा

मातृभाषा मराठी अध्यापनाच्या विविध पद्धती कोणत्या? यापैकी कोणत्याही एक पद्धतीची वैशिष्ट्ये लिहून या पद्धतीच्या अध्ययन-अध्यापनातील गुण-मर्यादा स्पष्ट करा. [12]

प्रश्न 2) मराठी विषयाच्या शिक्षकाच्या अंगी कोणकोणती गुण-वैशिष्ट्ये असावीत? विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्व विकासाच्या दृष्टीने मराठी विषयाच्या शिक्षकाचे विशेष कार्य कोणते ते स्पष्ट करा. [12]

किंवा

मातृभाषा मराठीच्या चांगल्या पाठ्यपुस्तकाचे अंतर्गत व बाह्य निकष लिहा. माध्यमिक स्तरावरील कोणत्याही एका पाठ्यपुस्तकाचे चिकित्सक परीक्षण करा. [12]

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [16]

- अ) आशय विश्लेषणाची गरज व वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ब) संवेदनशीलता व श्रमप्रतिष्ठा ही मूल्ये जोपासण्यासाठी तुम्ही कोणते प्रयत्न कराल?
- क) शैक्षणिक साधनांची गरज व महत्व सोदाहरण लिहा.
- ड) मराठी व इतिहास विषयाचा समवाय स्पष्ट करा.
- इ) गद्य अध्यापनाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
- फ) उद्गामी व अवगामी पद्धतीची वैशिष्ट्ये लिहा.

ENGLISH EDUCATION

[Max. Marks : 40]

Q1) What is language? Explain the importance of English and place of English in School curriculum. [12]

OR

What is text-book? Which items will you consider to prepare English text book? Elaborate. [12]

Q2) Explain any one method of English Language Teaching? Select any unit from any text book. Write the generalisation of it. Which method/approach will you use for teaching that unit? Why? [12]

OR

Explain difference between traditional learning resources & technology base learning resources. Write the role of English teacher to develop learning resources. [12]

Q3) Write the answers of following questions (any four) : [16]

- a) Explain any four life skills with suitable examples.
- b) As an English teacher explain the needs of learning resources.
- c) How will you apply internet for teaching English language.
- d) Explain any four items to evaluate English prose.
- e) Explain the qualities of an English teacher.
- f) What is situational approach? Write importance of situational approach.

हिंदी शिक्षण

[एकूण गुण : 40]

प्रश्न 1) भाषा के विविध रूप बताते हुए भारत की भाषिक समस्या को स्पष्ट कीजिए। [12]

अथवा

व्याकरण अध्यापन के उद्देश्य स्पष्ट कीजिए। व्याकरण को रोचक बनाने के लिए आप कौन-कौन से प्रयास करोगे सोदाहरण स्पष्ट कीजिए। [12]

प्रश्न 2) हिन्दी विषय संरचना का महत्व बताते हुए हिन्दी विषय की साहित्य विधा के अनुसार संरचना तैयार कीजिए। [12]

अथवा

हिन्दी अध्यापन में प्रयुक्त पारंपारिक एवं तकनीकी साधनों की सूची बनाइए। हिंदी अध्यापन में तकनीकी साधनों का उपयोग करते समय कौन सी सावधानियाँ बरतोगे सोदाहरण स्पष्ट कीजिए। [12]

प्रश्न 3) संक्षिप्त में उत्तर लिखिए (केवल चार) : [16]

अ) हिन्दी भाषा अध्यापन के सामान्य उद्देश्य लिखिए।

ब) गद्य अध्यापन के उद्देश्य बताइए।

क) रचना अध्यापन की आवश्यकता स्पष्ट कीजिए।

ड) आशय विश्लेषण संकल्पना स्पष्ट करें।

इ) हिन्दी अध्यापन द्वारा जीवनकौशल का विकास कैसे करोगे?

फ) हिन्दी अध्यापक के विशेष गुण लिखिए।

SANSKRIT EDUCATION

[Max. Marks : 40]

Q1) Evaluate 9th STD Sanskrit Text Book as per the norms of ideal text book.[12]

OR

Explain the need and importance of content Analysis of Sanskrit subject.[12]

Q2) Explain the sanskrit teaching methods. [12]

OR

What is the importance of sanskrit subject? Explain with example the place of sanskrit in school curriculum. [12]

Q3) Write the answers of any four of the following : [16]

- a) Write utility of Story Telling in sanskrit teaching.
- b) How will you inculcate 'National Integration' while teaching sanskrit?
- c) What are the objectives of sanskrit teaching?
- d) Write the importance of structure of sanskrit subject.
- e) Explain the need of content cum methodology for sanskrit subject.
- f) How do you find the reflection of 'Saving Environment' core element in 8th STD Sanskrit Text Book.

संस्कृत - शिक्षण

[एकूण गुण : 40]

प्रश्न 1) इयत्ता 9 वी चे संस्कृत पाठ्यपुस्तक आदर्श पाठ्यपुस्तकाच्या निकषानुसार आहे का? मूल्यमापन करा. [12]

किंवा

संस्कृत विषयाच्या आशय विश्लेषणाची गरज व महत्त्व स्पष्ट करा. [12]

प्रश्न 2) संस्कृत अध्यापनाच्या पध्दती स्पष्ट करा. [12]

किंवा

संस्कृत विषयाचे महत्त्व सांगून संस्कृतचे शालेय अभ्यासक्रमातील स्थान सोदाहरण स्पष्ट करा. [12]

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [16]

अ) संस्कृताध्यापनात कथाकथनाची उपयुक्तता लिहा.

ब) संस्कृतच्या अध्यापनातून राष्ट्रीय एकात्मता हे मूल्य तुम्ही कसे रूजवाल?

क) संस्कृत अध्यापनाची उद्दिष्टे कोणती?

ड) संस्कृत विषयाच्या संरचनेचे महत्त्व लिहा.

इ) संस्कृत विषयासाठी आशययुक्त अध्यापन पद्धतीची गरज स्पष्ट करा.

फ) पर्यावरण संरक्षण हा गाभाघटक इ. 8 वी च्या पाठ्यपुस्तकात कसा प्रतिबिंबित होतो ते स्पष्ट करा.

URDU EDUCATION

Marks : 40]

۱۔ 'اردو بانڈانی کی تدریس کے مقاصد لکھیے۔' اردو زبان کا ادبی ثقافتی رول واضح کرتے ہوئے 'اردو زبان کے فروغ کے لیے کن سرگرمیوں کا انعقاد کرونگے واضح کیجئے۔'

(12)

OR

۲۔ تدریس 'اردو کے مختلف طریقے لکھیے۔ تدریس قواعد کے مقاصد لکھیے۔'

(12)

تدریس قواعد کو موثر بنانے کے لیے آپ کیا اقدامات کرونگے۔

۲۔ مواد کے تجزیہ کی ضرورت و اہمیت لکھیے۔ ہشتم جماعت کے کسی ایک سبق کے مواد کا تجزیہ کیجئے۔

(12)

۲۔ 'معلم' اردو کی بنیادی خصوصیات لکھیے۔ قابل 'معلم' کا کردار ذمے داریاں واضح کرتے ہوئے ایک ذمہ دار 'معلم' بننے کے لیے

(12)

آپ کن اصولوں کی پابندی کرونگے۔ لکھیے۔

(16)

۳۔ درج ذیل میں سے کسی چار کے جوابات لکھیے

۱۔ سہ لسانی فارمولہ

۲۔ درسی کتاب کا تجزیہ

۳۔ روایتی اکتسابی ذرائع کی اہمیت

۴۔ تدریس نظم کے مختلف طریقے (کوئی دو)

۵۔ 'اردو زبان کی ساخت'

۶۔ بیانیہ طریقہ کی خوبیاں و خامیاں

MATHEMATICS EDUCATION

[Max. Marks : 40]

Q1) What are the different methods of teaching mathematics? Explain the Experimental method of teaching mathematics with respect to following points. [12]

- a) Steps
- b) Role of the teacher
- c) Suitable example
- d) Merits & Demerits

OR

Describe the Inductive - deductive method of teaching mathematics with respect to following points. [12]

- a) Meaning
- b) Steps with suitable example
- c) Merits & Demerits

Q2) What is correlation? What are different types of correlation? Give the correlation of mathematics with geography & science. [12]

OR

What is a learning Resource? Explain the types of learning Resources for mathematics with suitable examples. [12]

Q3) Answer the following in short (any four) : [16]

- a) Write the content analysis for one unit from geometry.
- b) What are different instructional objective? What precautions do you take while writing specifications of an objectives?
- c) How will you inculcate life skills in your students through mathematics teaching? (any two life skills)
- d) What efforts will you take to become a good mathematics teacher?
- e) How will you develop mathematical outlook through mathematics teaching?
- f) Explain the role of teacher in Heuristic method of teaching mathematics.

SCIENCE EDUCATION

[Max. Marks :40]

Q1) Which values can be transmitted through science content? How will you inculcate any four of them through different activities? Write in detail. [12]

OR

Explain the project method of teaching science with the help of following points. [12]

a) Nature	b) Steps involved
c) Merits	d) Role of teacher

Q2) Discuss the classroom objectives and their specifications with suitable unit of science subject. [12]

OR

How will you use [12]

- Science laboratory
- Science exhibition
- Science excursion
- Technology, - for effective teaching of science

Q3) Answer any four of the following questions : [16]

- What is structure of a subject? How structure of science subject is useful for teacher?
- Explain the place of science subject in secondary school curriculum.
- Write the importance of active participation of student in science teaching.
- How will you use science for removal of superstitions in society.
- Write the criterias of good demonstration in science teaching.
- Differentiate between curriculum and syllabus.

विज्ञान शिक्षण

[एकूण गुण: 40]

प्रश्न 1) विज्ञान आशयाद्वारे रूजविता येतील अशी मूल्ये कोणती? विज्ञान अध्यापनाद्वारे यातील कोणतीही चार मूल्ये विविध उपक्रमातून कशी रूजवाल ते सविस्तर लिहा. [12]

किंवा

विज्ञान अध्यापनाची प्रकल्प पद्धती खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. [12]

अ) स्वरूप	ब) पद्धतीच्या पायऱ्या
क) फायदे	ड) शिक्षकाची भूमिका

प्रश्न 2) विज्ञान विषयातील एका घटकाच्या आधारे वर्ग अध्यापनाच्या उद्दिष्टांची स्पष्टीकरणासह चर्चा करा. [12]

किंवा

विज्ञान विषयाचे अध्यापन प्रभावी करण्यासाठी खालील बाबींचा उपयोग कसा कराल ते लिहा. [12]

अ) विज्ञान प्रयोग शाळा	ब) विज्ञान प्रदर्शन
क) विज्ञान क्षेत्र भेट	ड) तंत्रज्ञान

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [16]

- विषयाची संरचना म्हणजे काय? विज्ञान विषयाची संरचना शिक्षकाला कशी उपयुक्त ठरते ते लिहा.
- माध्यमिक शिक्षणाच्या अभ्यासक्रमातील विज्ञान विषयाचे स्थान स्पष्ट करा.
- विज्ञान अध्यापनात कृतियुक्त विद्यार्थी सहभागाचे महत्त्व लिहा.
- विज्ञानाचा वापर समाजातील अंधश्रद्धा निर्मूलनासाठी कसा कराल ते लिहा.
- विज्ञान अध्यापनातील चांगल्या दिग्दर्शनाचे निकष लिहा.
- अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रम यातील फरक लिहा.

HISTORY EDUCATION

[Max. Marks :40]

Q1) What are the various methods of teaching history? What should be the role of teacher in the story telling method at secondary school level? [12]

OR

What do you mean by structure of the subject? Describe the features of the structure? Explain the various types of History Structure with examples?[12]

Q2) What is correlation? Explain how will you correlate History with Geography and Mathematics? [12]

OR

Describe the concept and importance of learning resources? Differentiate between traditional learning resources and technological based learning resources with examples? [12]

Q3) Write short notes on (any four) : [16]

- a) Any four objectives of history syllabus at secondary level.
- b) Explain special qualities of ideal history teacher.
- c) Explain the drawbacks of project method.
- d) Importance of History Room.
- e) How will you make use of internet and mobile while teaching History Lesson?
- f) Explain the nature & place of history in school curriculum.

इतिहास शिक्षण

[एकूण गुण: 40]

प्रश्न 1) इतिहास अध्यापनांच्या विविध पध्दती सांगून माध्यमिक स्तरावर कथा कथन पध्दतीत शिक्षकाची भूमिका काय असावी ते स्पष्ट करा. [12]

किंवा

इतिहास विषयाची संरचना म्हणजे काय? संरचनेची वैशिष्ट्ये कोणती? संरचनेतील इतिहासाचे प्रकार उदाहरणसह स्पष्ट करा. [12]

प्रश्न 2) समवय म्हणजे काय? ते सांगून इतिहासाचा गणित व भूगोल या विषयाशी समवय कसा साधाल ते स्पष्ट करा. [12]

किंवा

अध्ययनाची साधने म्हणजे काय? पारंपारिक अध्ययनाची संसाधने आणि तांत्रिक अध्ययनाची संसाधने, यातील फरक सोदाहरण स्पष्ट करा. [12]

प्रश्न 3) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) [16]

- अ) माध्यमिक स्तरावरील इतिहास अभ्यासक्रमाची कोणतीही चार उद्दिष्टे लिहा.
- ब) आदर्श इतिहास शिक्षकाची गुण वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क) प्रकल्प पध्दतीच्या मर्यादा स्पष्ट करा.
- ड) इतिहास खोलीचे महत्त्व लिहा.
- इ) इतिहासाचा पाठ शिकवताना तुम्ही इन्टरनेट (संगणकजाळे) आणि मोबाईलचा (भ्रमणध्वनी) वापर कसा करणार?
- फ) इतिहासाचे स्वरूप सांगून इतिहासाचे शालेय अभ्यासक्रमातील स्थान थोडक्यात लिहा.

GEOGRAPHY EDUCATION

[Max. Marks :40

Q1) Explain the concept of correlation. Write the correlation of Geography with science and maths with suitable examples. [12]

OR

What are the teacher centred methods of teaching Geography? Explain "Regional Method" of teaching geography in detail with examples. [12]

Q2) Explain various methods of curriculum construction of Geography. Explain 'Regional' and 'Concentric' method of curriculum construction of Geography. With illustrations. [12]

OR

What are the different concepts of Geography. How it has been changed from ancient period write in detail with special reference to 'Modern Concept of Geography. [12]

Q3) Write short answers (any four) : [16]

- a) Write importance of 'Internet' as a teaching aid in Geography.
- b) Write the advantages and disadvantages of 'Project Method' of teaching Geography.
- c) The place of Geography in school curriculum
- d) Explain the structure of Geography.
- e) Write any two qualities of a good Geography Teacher.
- f) Write two 'Application' questions for any unit of Geography Lesson.

भूगोल शिक्षण

[एकूण गुण: 40]

प्रश्न 1) 'समवाया'ची संकल्पना स्पष्ट करा. भूगोलाचा शास्त्र आणि गणिताशी असलेला समवाय सोदाहरण स्पष्ट करा. [12]

किंवा

भूगोल अध्यापनाच्या शिक्षक केंद्री अध्यापन पद्धती कोणत्या? भूगोलाची 'प्रादेशिक' अध्यापन पद्धती सविस्तर लिहा. (योग्य उदाहरणासह) [12]

प्रश्न 2) भूगोल अभ्यासक्रम रचनेच्या विविध पद्धती कोणत्या? अभ्यासक्रम रचनेच्या 'प्रादेशिक' व 'समकेंद्री' पद्धती सोदाहरण लिहा. [12]

किंवा

प्राचीन काळापासून भूगोलाच्या विविध संकल्पनेत कसा बदल झाला ते सांगा. आधुनिक भूगोलाची संकल्पना आकृतीच्या सहाय्याने स्पष्ट करा. [12]

प्रश्न 3) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतीही चार) [16]

अ) इंटरनेटचे भूगोल विषयातील शैक्षणिक साधन म्हणून महत्त्व लिहा.

ब) 'प्रकल्प पद्धतीचे फायदे आणि मर्यादा थोडक्यात लिहा.

क) भूगोलाचे शालेय अभ्यासक्रमातील स्थान स्पष्ट करा.

ड) भूगोलाची संरचना म्हणजे काय ते लिहा.

इ) आदर्श भूगोल शिक्षकाचे कोणतेही दोन आवश्यक गुण लिहा.

फ) भूगोलाच्या सरावपाठातील कोणत्याही एका घटकासाठी उपयोजनाचे दोन प्रश्न लिहा.

ECONOMICS EDUCATION

[Max. Marks :40]

Q1) Explain the concept of correlation with the help of following points. [12]

- a) Meaning
- b) Importance
- c) Types
- d) correlation of economics with any two school subjects.

OR

What are the qualities of a good teacher? Explain any four special qualities of a good Economics teacher. [12]

Q2) Explain question answer method in detail. How will you use this method in teaching of Economics. [12]

OR

Explain field visit method with the help of following points. [12]

- a) Importance
- b) Steps
- c) Limitations
- d) Utility in teaching of economics

Q3) Answer any four of the following : [16]

- a) Explain the meaning and importance of a structure of economics subject.
- b) Explain the value 'Dignity of Labour'. How will you inculcate this value among your students?
- c) Write down the Internal criterias of a good economics text book.
- d) Explain technology based resources of teaching of economics.
- e) Explain the importance of assignment technique in teaching of economics.
- f) Write down advantages of project method.

अर्थशास्त्र शिक्षण

[एकूण गुण: 40]

प्रश्न 1) 'समवाय' ही संकल्पना खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. [12]

- अ) अर्थ
- ब) महत्त्व
- क) प्रकार
- ड) अर्थशास्त्राचा कोणत्याही दोन शालेय विषयांशी समवाय.

किंवा

चांगल्या शिक्षकाचे गुणविशेष कोणते? अर्थशास्त्राच्या शिक्षकाचे कोणतेही चार विशेष गुण स्पष्ट करा. [12]

प्रश्न 2) प्रश्नोत्तर पध्दतीचे सविस्तर स्पष्टीकरण करा. अर्थशास्त्र अध्यापनात या पध्दतीचा वापर कसा कराल? [12]

किंवा

क्षेत्रभेट पध्दती खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. [12]

- अ) महत्त्व
- ब) टप्पे
- क) मर्यादा
- ड) अर्थशास्त्र अध्यापनात उपयुक्तता

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही चारांची उत्तरे लिहा. [16]

- अ) अर्थशास्त्र संरचनेचा अर्थ व महत्त्व स्पष्ट करा.
- ब) 'श्रमप्रतिष्ठा' या मूल्याचे स्पष्टीकरण करा. हे मूल्य तुमच्या विद्यार्थ्यांमध्ये कसे रूजवाल?
- क) अर्थशास्त्राच्या चांगल्या पाठ्यपुस्तकाचे अंतर्गत निकष लिहा.
- ड) अर्थशास्त्र अध्यापनाचे तंत्रज्ञानाधिष्ठीत संसाधने स्पष्ट करा.
- इ) अर्थशास्त्र अध्यापनातील स्वाध्याय तंत्राचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- फ) प्रकल्प पध्दतीचे फायदे लिहा.

COMMERCE EDUCATION

[Max. Marks :40]

Q1) Write the meaning and scope of Commerce Subject. Explain the importance of commerce in daily life with suitable examples. [12]

OR

Explain the concept and importance of 'Learning Resources'. Explain the uses of any four resources in the teaching of commerce with examples. [12]

Q2) What are the methods of teaching of commerce? Explain the merits and demerits of 'Lecture Method'. Which precautions will you take while using this method? Explain. [12]

OR

Explain the 'Dramatisation' technique in detail. How will you use it in the teaching of commerce? Explain with examples. [12]

Q3) Answer any four of the following : [16]

- a) Write the importance of commerce subject-structure.
- b) Explain the objectives of commerce education.
- c) Explain the importance of content analysis in commerce teaching.
- d) What are the limitations of 'Observation techniques'? Explain with examples.
- e) Explain the life skill-'Decision Making'. Which activities will you arrange to develop the skill among commerce students? Explain two activities.
- f) Explain the qualities of a good commerce teacher.

वाणिज्य शिक्षण

[एकूण गुण: 40]

प्रश्न 1) वाणिज्य विषयाचा अर्थ व व्याप्ती लिहा. दैनंदिन जीवनातील वाणिज्याचे महत्व सुयोग्य उदाहरणांसह स्पष्ट करा. [12]

किंवा

‘अध्ययन संसाधने’ ही संकल्पना व त्याचे महत्व स्पष्ट करा. कोणत्याही चार अध्ययन संसाधनांचे वाणिज्य अध्यापनातील उपयोग सोदाहरण स्पष्ट करा. [12]

प्रश्न 2) वाणिज्य अध्यापनाच्या पद्धती कोणत्या? व्याख्यान पद्धतीचे गुण व दोष स्पष्ट करा. ही पद्धती वापरताना तुम्ही कोणत्या दक्षता घ्याल? स्पष्ट करा. [12]

किंवा

‘नाट्यीकरण’ तंत्र सविस्तर स्पष्ट करा. वाणिज्य अध्यापनात हे तंत्र तुम्ही कसे वापराल? उदाहरणांसह स्पष्ट करा. [12]

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही चारांची उत्तरे लिहा. [16]

अ) वाणिज्य विषय-संरचनेचे महत्व लिहा.

ब) वाणिज्य शिक्षणाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.

क) वाणिज्य अध्यापनातील आशय विश्लेषणाचे महत्व स्पष्ट करा.

ड) निरीक्षण तंत्राच्या मर्यादा कोणत्या? उदाहरणांसह स्पष्ट करा.

इ) ‘निर्णय घेणे’ हे जीवनकौशल्य स्पष्ट करा. वाणिज्य विद्यार्थ्यांत हे कौशल्य विकसित करण्यासाठी तुम्ही कोणते उपक्रम आयोजित कराल? दोन उपक्रम स्पष्ट करा.

फ) चांगल्या वाणिज्य शिक्षकाची गुण वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

INFORMATION TECHNOLOGY EDUCATION

[Max. Marks :40]

Q1) What is Information Technology? What are its limitations? Explain with example the importance of Information Technology in Education. [12]

OR

What are the various methods of learning and teaching of Information Technology? Explain 'Computer Assisted Instruction' and web based learning method with the help of following points. [12]

- a) Basic concept
- b) Advantages
- c) Limitations
- d) Examples

Q2) Which criteria will you consider while evaluating the Information Technology Text Book. Explain with example. [12]

OR

Illustrate educational uses of following communication tool of Information Technology : [12]

- a) Email
- b) Wikies
- c) Newsgroups
- d) Mobiles

Q3) Answer any four of the following : [16]

- a) Explain correlation of I.T. subject with science and geography with suitable examples.
- b) Write advantages and limitations of online learning.
- c) In which textual items do you find the core elements?
 - i) Protection of Environment
 - ii) History of Indian freedom movements
- d) Explain the feature and problems of Information Technology.
- e) Explain the structure of Information Technology.
- f) Write qualities of good Information Technology Teacher.

